

9 Stödåtgärder

I kapitel 9 redovisas direktstöden till det svenska jordbruket inom ramen för EU:s jordbrukspolitik. Redovisningen omfattar även direktstöden till rennäringen samt till företag verksamma inom förädling och avsättning av jordbruksprodukter. En beskrivning av den svenska jordbrukspolitiken under åren närmast före Sveriges inträde i EU lämnas i Jordbruksstatistisk Årsbok 2000.

Utöver direktstöd förekommer exempelvis exportbidrag och stöd till lagring av jordbruksprodukter. Dessa stöd omfattas inte av redovisningen.

EU:s jordbrukspolitik

Det svenska EU-medlemskapet från den 1 januari 1995 innebar att de svenska jordbruksstöden ersattes av EU:s stödsystem. En beskrivning av huvuddragen i EU:s jordbrukspolitik och de olika stöden görs i det följande.

EU:s gemensamma jordbrukspolitik (Common Agricultural Policy, CAP) innebär att handeln med jordbruksprodukter är fri inom unionen.

Målen för EU:s gemensamma jordbrukspolitik är att:

- Öka produktiviteten i jordbruket
- Ge jordbrukarna en skäligen levnadsstandard
- Stabilisera marknaderna
- Trygga livsmedelsförsörjningen
- Ge konsumenterna livsmedel till rimliga priser

För att nå dessa mål används främst olika marknadsregleringar, men i EU:s jordbrukspolitik ingår även struktur- och regionalpolitiska åtgärder. På senare år har EU också fattat beslut om åtgärder för att minska jordbrukets belastning på miljön.

Den 1 januari 2005 införde Sverige ett nytt jordbrukarstöd – gårdsstödet. Gårdsstödet är inte kopplat till jordbrukarens produktion utan är i stort sett oberoende av vad och hur mycket

jordbrukaren producerar. Gårdsstödet ersätter flera stöd, bland annat arealersättningen och de flesta tidigare djurbidragen.

Jordbrukaren måste ha stödrätter för att få gårdsstödet.

Stödrätterna motsvarade det antal hektar jordbruksmark (åkermark och betesmark) som jordbrukaren brukade och redovisade 2005.

En stödrätt kan bestå av två delar, ett grundbelopp och ett tilläggsbelopp. Ett grundbelopp ingår i de flesta stödrätter. För betesmark är grundbeloppet per hektar lika i hela Sverige. För åkermark varierar grundbeloppet per hektar beroende på var i landet jordbrukaren har sin jordbruksmark.

Marknadsregleringarna finansieras helt av EU:s budget medan strukturstöden, de regionala stöden och miljöstöden medfinansieras av medlemsländerna.

Kommissionen har störst inflytande på de områden där EU i hög grad ansvarar för politiken, som t.ex. pris- och marknadsregleringen inom jordbrukspolitiken. För de åtgärder som medfinansieras av de enskilda medlemsländerna, t.ex. kompensationsbidraget och miljöprogrammet, är friheten större att nationellt utforma reglerna. Nationella stöd kan utformas av de enskilda medlemsländerna, men måste godkännas av kommissionen.

Jordbrukspolitiken finansieras av tullar, införselavgifter, producentavgifter och bidrag

från medlemsstaterna och upptar ungefär hälften av EU:s totala budget.

I **tabell 9.1** ges en sammanfattning av utbetalade direktstöd till jordbruket, dvs. gårdsstöd (tidigare arealersättningar, djurbidrag), regionala stöd samt miljöstöd, och i **tabellerna 9.2–5** mer detaljerad statistik om dessa stöd. Uppgifterna avser de år för vilka utbetalning skett, oavsett när. Utöver dessa stöd ges stöd till investeringar och s.k. startstöd. Dessa redovisas i **tabell 9.6** och **9.7**. Statistiken där avser de år under vilka stöden beviljats för utbetalning under ett antal år framåt i tiden. Stöd till rennäringen redovisas i en särskild tabell (**tabell 9.8**).

Gårdsstöd

De tidigare produktionskopplade jordbrukarstöden (arealersättning och djurbidrag) ersattes år 2005 med ett nytt stöd, gårdsstöd som i stort sett är helt frikopplade från produktionen.

Jordbrukaren kan få gårdsstödet för all jordbruksmark, det vill säga både för åkermark och för betesmark som jordbrukaren brukar och redovisar i SAM-ansökan.

För att få fullt gårdsstöd måste jordbrukaren uppfylla de så kallade tvärvillkoren. Det innebär att:

- jordbrukaren ska sköta all sin jordbruksmark enligt skötselkraven och att
- jordbrukaren ska följa vissa regler inom områdena miljö, folkhälsa, växtskydd, djurskydd och djurhälsa. Dessa regler kallas verksamhetskrav.

För att få gårdsstödet utbetalt måste jordbrukaren ha stödrätter. Gårdsstödet betalas ut för det antal hektar jordbruksmark som jordbrukaren ansöker om. Jordbrukaren kan dock inte få mer gårdsstöd än vad stödrätterna motsvarar. Stödrätterna tillhör jordbrukaren och är inte kopplade till marken.

Varje stödrätt har ett fastställt stödvärde som varierar mellan enskilda jordbrukare. Värdet beror på:

- vilken slags mark som låg till grund för tilldelningen av stödrätterna
- vilken region som stödrätterna tilldelades i
- om stödrätterna förutom grundbeloppet även består av ett tilläggsbelopp.

Jordbrukare kan överföra stödrätter mellan varandra på olika sätt:

- handel med stödrätter och
- hyra av stödrätter i samband med arrende av jordbruksmark.

Det är upp till jordbrukarna att komma överens om villkoren för överföringen. Av **tabell 9.2** framgår att för 2007 utbetalades ca 6 078 milj. kr i gårdsstöd till svenska jordbrukare. De största utbetalningar skedde i Skåne län och i Västra Götalands län.

Stöd för proteingrödor

Från och med stödår 2004 lämnas stöd för odling av proteingrödor. Stödet ingår i den nya jordbruksreformen och kan sökas av jordbrukare som odlar vissa proteingrödor (baljväxter).

Stödet är på maximalt 55,57 euro per hektar (cirka 500 kr/ha). Inom hela EU finns en maximal areal på 1,6 milj. hektar, någon nationell nivå finns inte. Om jordbrukarna inom EU söker stöd för en större areal än den arealen kan stödet komma att minskas. Minskningen kommer då att ske proportionellt.

I Sverige är den ansökta arealen 35 200 ha för 2007, jämfört med 2006, då den ansökta arealen var 40 400 ha.

Stöd för energigrödor

Från och med stödår 2004 lämnas ett särskilt stöd för odling av energigrödor.

Jordbrukare som odlar energigrödor på mark som inte är uttagspliktig areal kan ansöka om det särskilda stödet för odling av energigrödor. Det särskilda stödet lämnas inte för energigrödor som odlas på uttagspliktig areal. Alla jordbruksgrödor kan berättiga till stöd under förutsättning att de används till godkända energiändamål.

Stödet är maximalt 45 euro (cirka 400 kr) per hektar. Inom hela EU finns en maximal garanti-

areal på 2 milj. hektar, någon nationell nivå finns inte. Visar det sig att jordbrukarna inom EU sökt stöd för en större areal än garantiarealen kommer stödet att minskas proportionellt.

Den ansökta arealen i Sverige är 46 300 ha för 2007, jämfört med 2006 då den ansökta arealen var 49 700 ha.

Stöd för odling av grödor för industri- och energjändamål

Den som odlar industri- och energigrödor har möjlighet att söka tre olika stöd:

- Stödet för energigrödor
- Gårdsstödet
- Investeringsstöd för att plantera energiskog

Stöd för kontrakterad stärkelsepotatis

Jordbrukare som odlar stärkelsepotatis kan ansöka om stöd för kontrakterad stärkelsepotatis.

Stödbeloppet är 66,32 euro (cirka 600 kr) per potatismängd, som behövs för att tillverka ett ton stärkelse. Beloppet justeras efter stärkelseinnehållet i potatisen.

Stöd för kontrakterad stärkelsepotatis till industrin har för 2007 t.o.m. april utbetalts 33 milj. kr.

Stöd för kvalitetscertifiering

Jordbrukare som har kvalitetscertifierat sin produktion genom att de är anslutna till ett kvalitetssäkringssystem har möjlighet att få stöd för kvalitetscertifiering. Det kvalitetssäkringssystem som jordbrukaren är ansluten till måste ha kontroller som utförs av ett oberoende certifieringsorgan, dvs. det krävs en oberoende tredjepartskontroll av att jordbrukaren uppfyller de krav som kvalitetssäkringssystemet ställer. Certifieringsorgan som utför den oberoende kontrollen ska vara ackrediterat.

Stödet betalas ut till jordbrukare som har växtodling, betesmark, nötkreatur för kött- och mjölkproduktion eller får och getter.

Jordbrukare som är berättigade till stödet får en fast ersättning på 2 000 kr. Brukare som har sin mark certifierad kan dessutom få en ersättning per hektar för den mark där det odlas godkända grödor. Ersättningen för 2006 var

29,50 kr/hektar. Ersättningen för 2007 är ännu ej fastställd. Från och med 2008 är hektarersättningen och den fasta ersättningen ersatt av ett lika stort belopp för alla jordbrukare. Det finns en summa pengar som kommer att fördelas på alla som blir berättigade till stödet. Hur stor ersättningen blir beror alltså på hur många jordbrukare som söker stödet och hur mycket pengar det finns att fördela respektive år. Det är omöjligt att i förväg veta hur stor ersättningen kommer att bli. Stödet redovisas inte i följande tabeller.

Stöd till mervärden i jordbruket

Jordbrukare som söker stöd till mervärden i jordbruket måste vara verksam inom minst en av följande produktionsgrenar:

- Spannmål, oljevaxter, proteingrödor, utsäde, stärkelsepotatis, lin, hampa m.m.
- Nötkött
- Mjölkproduktion
- Får och getter

Stödet kan utbetalas för kvalitets- och marknadsföringsåtgärder. Det kan gälla produkt- och kvalitetsarbete till exempel genom studiebesök och specialistutbyte. Andra områden som kan vara aktuella är tekniska undersökningar, genomförbarhets- och designstudier. Det kan även gälla kostnader för utveckling av produktionsmetoder eller produkter samt marknadsundersökningar och testproduktion.

Stödet betalas ut med högst 75 % av kostnaderna för åtgärderna men med högst 50 000 kr per år och åtgärd. Stöd under 100 euro (cirka 900 kr) betalas inte ut. Stödet redovisas inte i följande tabeller.

Handjursbidrag

Handjursbidrag kan beviljas för tjurar och stutar som slaktas i Sverige, säljs till annat EU-land eller exporteras till länder utanför EU. Slaktvikten på tjurarna ska vara minst 185 kg och stutarna måste ha uppnått en ålder av 9 månader.

Antal djur som berättigar till handjursbidrag begränsas av en bidragskvot som är 250 000 djur. Sverige har tilldelats ett beloppstak för

handjursbidraget på 37,446 miljoner euro.

Mjölkbidrag

Mellan åren 2004 och 2006 fanns det ett mjölkbidrag till mjölkproducenter. Från och med 2007 har mjölkbidraget upphört och ingår istället i gårdsstödet.

Modulering

Med modulering, menas att pengar förs över från vissa andra stöd till miljö- och landsbygdsprogrammet.

För 2007 gjordes avdrag för modulering på 5 % av det totala stödbeloppet för följande stöd; gårdsstödet, mjölkbidraget, handjursbidraget, stödet för proteingrödor, stödet för energigrödor, stödet för kvalitetscertifiering, stödet till mervärden i jordbruket och stödet för kontrakterad stärkelsepotatis.

Det är 5 % av det totala stödbeloppet (per jordbrukare) som överskrider 5 000 euro som ska gå till miljö- och landsbygdsprogrammet, resten kommer att återbetalas till brukaren vid ett senare tillfälle.

Regionala stöd

Kompensationsbidrag

EU:s regionalpolitik syftar till social utjämning mellan olika regioner inom gemenskapen. Jordbruket skall säkras i områden med sämre produktionsförutsättningar så att befolkningen kan bo kvar och landskapet bevaras. Det viktigaste regionalpolitiska bidraget är det s.k. kompensationsbidraget. Detta riktar sig till områden som har sämre förutsättningar för livsmedelsproduktion (Less Favoured Areas) än andra regioner. I Sverige utgår kompensationsbidrag till stödområdena i norra Sverige, delar av skogs- och mellanbygderna i södra och mellersta Sverige samt vissa områden på Öland och Gotland.

För att få kompensationsbidrag måste jordbrukaren åta sig att bruka minst tre hektar jordbruksmark inom ett stödområde i minst fem år från och med den första stödutbetalningen. Det krävs också ett visst djurinnehav. Pensionärer kunde t.o.m. 2006 inte få kompensations-

bidrag.

Kompensationsbidraget lämnas i första hand för vall och betesmark, men i vissa stödområden i norra Sverige även för spannmål och potatis. Kompensationsbidraget kan utgå med mellan 250 och 2 550 kr per hektar. **Tabell 9.3** visar att Västra Götalands län följt av Västerbotten och Jönköpings län är de län där mest kompensationsbidrag har utgått. Totalt utbetalades 711 milj. kr i kompensationsbidrag för år 2007.

Nationellt stöd till norra Sverige

Avtalet med EU ger Sverige rätt att lämna nationellt stöd till vissa områden i norra Sverige. Stödet är helt finansierat av svenska staten och syftet är att behålla traditionell jordbruksproduktion som är särskilt lämpad för klimatförhållandena i norra Sverige. Avsikten är också att stödet skall förbättra strukturen för produktion, omsättning och förädling av jordbruksprodukter och säkerställa att miljön och naturvärdena skyddas och bevaras.

Det nationella stödet tillsammans med kompensationsbidraget och miljöstödet för bevarande av öppet odlingslandskap ersätter det gamla Norrlandsstödet.

Stöd utgår till mjölk-, slaktsvins- och äggproduktion samt för suggor och getter samt odling av potatis, bär och grönsaker. Det nationella stödet är förknippat med vissa villkor. Jordbruket skall t.ex. omfatta minst 3 hektar jordbruksmark. Pensionärer kunde t.o.m. 2006 inte få nationellt stöd.

Tabell 9.3 visar att t.o.m. april 2008 har 259 milj.kr utbetalats i nationellt stöd till norra Sverige för år 2007. Mest nationellt stöd utgick till Västerbottens län.

Miljöersättningar

Miljöersättningar syftar till åtgärder för att minska jordbrukets belastning på miljön. Varje land utformar ett program för miljövänliga produktionsmetoder inom jordbruket och för bevarande av biologisk mångfald i odlingslandskapet. Programmet utformas efter det egna landets förhållanden och miljöproblem. För

miljöstöd krävs ett femårigt åtagande av brukaren (20 år när det gäller stödet till våtmarker och småvatten).

Den 1 januari 2007 startade ett nytt landsbygdsprogram, ”Landsbygdsprogram för Sverige år 2007–2013”. För information om det nya programmet hänvisas till Jordbruksverket, www.sjv.se. I det följande beskrivs de stöd som utbetalades för år 2007.

I **tabell 9.4** visas de arealer för vilka vissa miljöstöd söktes för år 2007.

Tabell 9.5 visar utbetalade medel till miljöstöd. Totalt utbetalades det år 2007 2 163 miljoner kr i ersättningar enligt det nya programmet. Mest stöd utgick till Västra Götalands län följt av Skåne län, vilket motsvarar 16 % respektive 10 % av utbetalningarna.

Bevarande av betesmarker och slåtterängar

Från och med 2001 finns två stöd för betesmarker och slåtterängar. Dels ett projektstöd för restaurering av betesmarker och slåtterängar och dels ett stöd för skötsel av dem. Syftet med projektstödet är att återställa den biologiska mångfalden och de kulturhistoriska värdena i slåtterängar, betesmarker, skogs- och fåbodbeten som helt eller delvis försvunnit genom att hävden upphört. Syftet med stödet för skötsel av betesmarker och slåtterängar är att bevara och förstärka hävdgynnande natur- och kulturmiljövärden.

Stödnivån för anläggning av våtmarker och småvatten kan högst vara 90 % av stödberättigande kostnader och ersättning kan lämnas med högst 10 000 kr/ha och år. Grundersättningen för skötsel av betesmarker, slåtterängar, fåbodbete, skogsbete och alvarbete på Öland och Gotland ligger på 1 000 kr/ha, därutöver kan en tilläggsersättning på 1 400 kr/ha lämnas för särskild skötsel av betesmarker och slåtterängar med höga biologiska eller kulturhistoriska värden. Kompletterande åtgärder såsom lövtäkt, lieslåtter och efterbete ger också ytterligare ersättning. Ett jordbruksskifte ska vara minst 0,10 ha för att berättiga till ersättning.

Bevarande av värdefulla natur- och kulturmiljöer

Ersättning lämnas för skötsel av åkermarkens värdefulla lämningar och miljöer (landskapselement) som vittnar om den äldre markanvändningen. Ersättning utgår för skötsel av vissa landskapselement belägna på eller i anslutning till åkermark. Exempel på sådana landskapselement är renar mellan åkerskiften, stenmurar, trädrader, stentippar, källor och åkerholmar. Ersättningsbeloppet ges per landskapselement och skiljer sig åt mellan elementen. För att ersättning skall utgå krävs att det sammanlagda ersättningsbeloppet för värdefulla landskapselement på åtagandeenheten uppgår till minst 3 000 kr. Landskapselementen ska till väsentlig del ha tillkommit före den storskaliga mekaniseringen av jordbruket, dvs. före 1940.

Utrotningshotade husdjursraser

Syftet med detta stöd är att öka antalet vuxna, renrasiga djur av svenska utrotningshotade husdjursraser så att rasernas fortlevnad och den biologiska mångfalden säkras. Ersättning lämnas för att hålla djur av utrotninghotade raser som t.ex. fjällko, gutefår, lantrasget och linderödssvin. Den årliga ersättningsnivån ligger på 1 000 kr per djurenhet för nötkreatur, får och getter och 1 500 kr per djurenhet för linderödssvin.

Öppet och varierat odlingslandskap

Syftet med detta stöd är att bevara odlingslandskapet och förhindra omfattande nedläggning av jordbruksmark. Därigenom bevaras en biologisk mångfald och värdefulla kulturmiljöer. Ersättning lämnas för skötsel av slåttervall och betesvall på åkermark. Detta stöd har från och med år 2007 slagits ihop med stödet för Vallodling.

Ekologiska produktionsformer

Syftet med stöd till ekologiska produktionsformer är att öka omfattningen av den ekologiska odlingen och djurhållningen. Ersättning lämnas till jordbrukare med ekologisk odling

med eller utan ekologisk djurhållning. Den årliga ersättningen varierar beroende på grödsdrag men ligger mellan 650–7 500 kr/ha. Ersättning för ekologisk djurhållning lämnas i form av en extra ersättning för ekologisk odlad slåttervall, betesvall och grönfodergrödor. Ersättningen baseras på antalet mjölkkor, am- och dikor, ungnöt, tackor, getter (hondjur) och suggor som finns inom företaget. 1,00 djurenhet kvalificerar för ersättning för 1,00 ha. Djurantalet får variera genom åren under åtagandeperioden men måste omfatta minst ett djur under hela åtagandeperioden. Antal djur som motsvarar en djurenhet varierar mellan 1,00 för mjölkkor, am- och dikor till 6,67 för tackor och getter (hondjur). Ersättningen per djurenhet varierar mellan 800–1 600 kr.

Vallodling

Syftet med ersättningen är att bidra till ett öppet och variationsrikt landskap. Ersättningen består av en grundersättning som du kan få i hela landet om du odlar vall, och en tilläggsersättning för slåtter- och betesvall som du kan få i stödområdena 1–5. För att få tilläggsersättningen måste man ha djur.

Grundersättningen är 300 kr per hektar i hela landet. Tilläggsersättningen mellan de olika stödområdena varierar mellan 250–1 800 kr/ha.

Minskat kväveläckage

Ersättning lämnas för insatser med syfte att minska kväveutlakningen under vinterhalvåret. Ersättning kan lämnas för två åtgärder, dels för sådd av fånggröda, dels för vårbearbetning, dvs. att ingen jordbearbetning sker efter skörden på hösten. Syftet är att minska den kvävebelastning i havet som orsakas av mänsklig verksamhet. Åtgärden riktas till områden i södra Sverige där kväveutlakningen är hög. Ett jordbruksskifte måste vara minst 0,10 ha för att berättiga till ersättning. Den årliga ersättningsnivån ligger för fånggröda på 800 kr/ha och för vårbearbetning på 300 kr/ha. Fånggröda och vårbearbetning på samma mark ger 1 300 kr/ha.

Våtmarker och småvatten

Från och med 2001 finns två stöd för våtmarker och småvatten. Dels ett projektstöd för anläggning av våtmarker och småvatten och dels ett stöd för skötsel av dem. Syftet med ersättningarna är att öka arealen våtmarker i odlingslandskapet och att förbättra funktionen i de våtmarker som redan finns. Våtmarkerna minskar de negativa effekterna av växtnärläckage och bevarar och förstärker den biologiska mångfalden. De fyller även andra viktiga funktioner, som att upprätthålla grundvattennivån, öka variationen i landskapet och förbättra möjligheten till människors rekreation.

Stödnivån för anläggning av våtmarker och småvatten kan högst vara 90 % av stödberättigande kostnader och ersättning kan lämnas med högst 200 000 kr/ha i Kalmar, Gotland, Blekinge, Skåne, Halland och Västra Götalands län och med högst 100 000 kr/ha i övriga län. Den årliga ersättningsnivån för skötsel av våtmarker och småvatten ligger på 3 000 kr/ha för åkermark och 1 500 kr/ha på betesmark och annan mark. Dessutom kan ytterligare ersättning på 1 000 kr/ha utgå vid höga markvärden. Ett jordbruksskifte måste vara minst 0,10 ha för att berättiga till ersättning.

Bruna bönor på Öland

Ersättning lämnas till jordbrukare med traditionell odling av lokala sorter av bruna bönor på Öland. Syftet med detta stöd är att främja en odlingsmetod som bidrar till att minska riskerna med bekämpningsmedels- och växtnärläckage till Östersjön. Dessutom bevaras odlingen av lokala sorter av bruna bönor. Odlingen är en viktig del av öns kulturarv. Ersättningen lämnas enbart på Öland och ett jordbruksskifte måste vara på minst 0,10 ha för att vara berättigad till ersättning. Den årliga ersättningsnivån ligger på 1 400 kr/ha.

Socketbetor på Gotland

Ersättning lämnas till jordbrukare på Gotland med miljövänlig odling av socketbetor. Syftet är att minska riskerna med bekämpningsmedels- och växtnärläckage till Östersjön. Ersätt-

ning lämnas endast på Gotland. Detta stöd togs bort från och med år 2007.

Skyddszoner

Syftet med stödet för skyddszoner är att minska erosionen av växtnäringsämnen från åkermark till vatten. Skyddszoner gynnar också växt- och djurlivet. Ersättning lämnas för anläggning av zoner besådda med vall utmed vattendrag i stödområdena 5 och 9. Skyddszonen skall vara minst 6 meter bred och ersättning lämnas för högst 20 meters bredd. Dessutom måste skifteslängden mot vattenområdet vara minst 20 meter och den sammanlagda arealen av alla skyddszonsskiften minst 0,10 ha för att berättiga till ersättning. Den årliga ersättningsnivån är 1 000 kr/ha.

Strukturstöd

De statliga insatserna för jordbrukets rationalisering samordnas av Jordbruksverket och administreras av länsstyrelserna.

De viktigaste rationaliseringsinsatserna består av startstöd till yngre jordbrukare samt investeringsstöd. Stöden infördes 1997. Även trädgårds- och renskötsel företagare kan få dessa stöd. Tidigare kunde även lånegaranti (statlig borgen för banklån) utgå vid etablering på och effektivisering av företag. Lånegaranti kan numera endast beviljas för trädgårdsföretag. Till så kallad yttre rationalisering (fastighetsombildning) utgår dessutom ett totalt bidrag med 5 milj. kr per år som i huvudsak går till Dalarnas län. I rationaliseringssyfte kan länsstyrelserna köpa fastigheter och sälja till jordbrukare som är i behov av tillskottsmark för att förbättra strukturen. Genom ändringar i jordförvärvslagen 1991 har rationaliseringsmomentet tonats ner och andelen tillståndspliktiga förvärv har minskat kraftigt i hela landet.

Till strukturstöden räknas även de stöd som fr.o.m. 1995 lämnas till företag med verksamhet inom förädling och avsättning av jordbruksprodukter.

Investeringsstöd (tabell 9.6)

Investeringsstödet utgår i form av bidrag som varierar geografiskt. I södra och mellersta Sverige ingår stödet i Sveriges program för landsbygdsutveckling år 2000–2006. Syftet är att stimulera investeringar som gynnar miljön, djurmiljön, arbetsmiljön och livsmedelshygien samt konkurrensförmågan och sysselsättningen vid lantbruksföretagen. Stödet lämnas för fasta investeringar med högst 480 000 kr per företag och fyraårsperiod. Av stödet betalas 25 % av EU och 75 % av Svenska staten.

I norra Sverige ingår investeringsstödet i strukturfundsprogrammen för mål 1¹ och betalas till 75 % av EU. Syftet med stödet är i huvudsak samma som i södra Sverige. Stödet kan högst uppgå till 3,5 milj kr per företag och fyraårsperiod.

EU-regler begränsar i vissa fall möjligheterna att lämna stöd till utökning av animalieproduktion, särskilt svinproduktion.

Startstöd (tabell 9.6)

Startstöd kan lämnas till yngre företagare med jordbruks-, trädgårds- eller rensköselföretag. Reglerna för stöd, som är lika i hela landet omfattar en startpremie. Stödet ingår i samma program som investeringsstödet (se ovan) och finansieras på samma sätt av EU respektive Sverige. Bidrag kan beviljas vid förstagångsetablering om sökanden är under 40 år och har teoretisk och praktisk jordbruksutbildning. Företaget skall ge brukaren tillfredsställande sysselsättning och försörjning.

Nötkött och mjölkproduktion är de dominerande driftsinriktningarna.

Stöd till investeringar som avser förbättrad bearbetning och saluföring av jordbruksprodukter (tabell 9.7)

Syftet med stödet är att främja varaktigt nya avsättningsmöjligheter för jordbruksprodukter genom att stödja den svenska livsmedelsproduktionen. Stödet riktar sig till dem som bedriver småskalig livsmedelsförädling och till dem som producerar högförädlade livsmedel av innovativ karaktär.

Stödet handläggs dels av Jordbruksverket, dels av Länsstyrelsen. Länsstyrelsen handlägger stödet i områden som omfattas av mål 1¹ i Sverige.

I **tabell 9.7** redovisas beviljade stöd inom miljö- och landsbygdsprogrammet, även benämnt LBU-programmet, och de två mål 1-programmen. LBU står för landsbygdsutveckling. Preliminärt har totalt 7 milj. kr beviljats till investeringar för förädling och saluföring av jordbruksprodukter år 2007 för mål 1-området.

1) Mål 1 omfattar Norrbotten och Västerbottens län, Jämtlands och Västernorrlands län, kommunen Torsby i Värmlands län, kommunen Ljusdal i Gävleborgs län, kommunerna Malung, Orsa, Vansbro och Älvdalen och samhällena Venjan och Våmhus i Dalarnas län.

Prisstöd m.m. till rennäringen

Utöver de stöd till rennäringen i form av investerings- och startstöd samt kulturmiljöstöd som redovisats ovan utgår ett särskilt prisstöd för kontrollslaktade renar, vilka godkänns som livsmedel. Detta redovisas i **tabell 9.8**.

Efter Tjernobyloolyckan betalades ersättning till rennäringen för att täcka merkostnader och inkomstförluster till följd av det radioaktiva nedfallet. I ersättningen ingår också kostnader för t.ex. försöksverksamhet, slakt av renar med för hög cesiumhalt samt utfordring av cesiumrenar och analyser.

Staten ersatte fram till 1994/95 renägarna för upphittade rovdjursrivna renar. Från och med 1996 ändrades ersättningssystemet till att i huvudsak baseras på rovdjursförekomst.

I **tabell 9.8** redovisas även ersättningar från Banverket för tågdödade och från trafikförsekringen för vägtrafikdödade renar.

Annan publicering

Uppgifterna i detta kapitel om utbetalda stöd grundas på underlag från Jordbruksverket. Statistiken hänför sig till de år för vilka stöd utgätt förutom tabell 9.6 där beviljade stöd redovisas. Jordbruksverket publicerar detaljerad statistik över stöd som utbetalats eller beviljats under olika kalenderår i sin verksamhetsstatistik, senast i Verksamhetsstatistik för 2007.

Tabell 9.1

Direktstöd till jordbruket utbetalade för 2000–2007¹, milj. kr

Disbursed direct support to the agricultural holdings

	2000	2003	2004	2005	2006	2007
<i>Gårdstöd</i>	.	.	.	5 315	5 516	6 078
Stöd för proteingrödor ²	21	19	16
Stöd för energigrödor	.	.	6	11	19	10
Kontrakterad stärkelsepotatis	.	.	.	37	29	33
Nationellt kuvertet	.	.	.	1	2	1
Återbetalning modulering	.	.	.	61	82	–
<i>Arealersättning</i>	3 480	4 025	4 054	.	.	.
<i>Djurbidrag, generella</i>	940	1 504	1 940	733	1 034	323
Handdjursbidrag	331	463	509	263	331	323
Am- och dikobidrag	198	269	270	.	.	.
Tackbidrag	31	40	40	.	.	.
Slaktbidrag	130	417	422	.	.	.
Extensifieringsbidrag	250	316	344	.	.	.
Mjölkbidrag ³	.	.	355	471	703	.
<i>Regionala stöd</i>	864	846	866	916	898	970
Kompensationsbidrag	574	562	559	639	627	711
Nationellt stöd norra Sverige	289	283	306	276	271	259
<i>Miljöstöd, gamla</i>	1 929	81
Öppet odlingslandskap	582	2
Ekologisk odling	268	30
Flerårig vallodling	433	21
Biologisk mångfald o. kulturmiljövården	520	3
Betesmarker	333	3
Slätterängar	14	0
Kulturmiljö	173	0
Miljö känsliga områden	24	7
Våtmarker och småvatten	9	6
Extensiv vall, skydds zoner	6	1
Fånggrödor	9	0
Resurshållande konventionellt jordbruk	94	16
Återskapande av slätterängar	3	1
Odling av bruna bönor på Öland	2	0	.	.	.	0
Utrotningshotade djurraser	3	0
Kulturmiljöstöd för renskötselområdet	0	0
<i>Miljöstöd, nya</i>	128	2 004	2 110	2 345	2 338	2 163
Betesmarker och slätterängar	.	641	669	754	745	721
Natur- och kulturmiljöer	.	161	165	168	158	114
Kulturmiljöer i renskötselområdet	1	5	7	11	16	18
Utrotningshotade husdjursraser	.	4	5	5	6	6
Öppet och varierat odlingslandskap	.	503	503	509	513	.
Ekologisk produktion	126	466	520	573	587	509
Vallodling	.	.	.	85	92	616
Minskat kväveläckage	.	197	203	197	178	141
Våtmarker och småvatten	.	5	7	8	11	13
Bruna bönor på Öland	.	2	2	2	2	1
Sockerbetor på Gotland	.	3	3	3	2	.
Skydds zoner	.	18	26	28	29	24
<i>Stöd för växtodlingsplaner</i>	.	194	129	.	.	.
<i>Summa utbetalade direktstöd</i>	7 340	8 653	9 099	9 440	9 843	9 593

1) För perioden 2000–2006 ingår i tabellen samtliga medel som avser respektive år oavsett när de utbetalats. För år 2007 avser beloppen de medel som utbetalats t.o.m. april år 2008.

2) Stöd för proteingrödor ingår i arealersättning t.o.m. 2004.

3) Ett nytt bidrag, mjölkbidraget, infördes från och med 2004. Fr.o.m. 2007 har mjölkbidraget upphört och ingår istället i gårdsstödet.

Källa: Jordbruksverket.

Tabell 9.2

Gårdsstöd för stödåret 2007 utbetalade t.o.m. april 2008, 1 000-tals kr

Single farm payment and premiums for male bovines and milk

Område	Gårdsstöd	Protein- grödor ¹	Energi- grödor ²	Kontrakterad stärkelse- potatis	Handjurs- bidrag	Mjolk- bidrag ³
<i>Län</i>						
Stockholms	178 188	400	536	–	3 927	.
Uppsala	351 508	1 349	634	–	10 006	.
Södermanlands	282 274	720	1 767	–	11 352	.
Östergötlands	565 164	2 096	3 006	–	25 296	.
Jönköpings	246 688	509	–	–	26 625	.
Kronobergs	133 760	215	5	–	13 996	.
Kalmar	377 587	833	66	3 792	30 695	.
Gotlands	214 499	730	87	–	13 538	.
Blekinge	86 886	43	13	9 619	6 259	.
Skåne	1 191 526	1 647	681	19 799	43 556	.
Hallands	274 470	762	113	18	17 142	.
Västra Götalands	1 003 524	4 998	964	–	54 973	.
Värmlands	176 263	20	–	–	11 915	.
Örebro	210 299	540	1 290	–	10 283	.
Västmanlands	197 461	581	624	–	4 328	.
Dalarnas	111 526	194	145	–	8 425	.
Gävleborgs	122 215	127	26	–	9 363	.
Västernorrlands	86 320	15	–	–	4 926	.
Jämtlands	79 926	11	–	–	4 973	.
Västerbottens	126 673	1	101	–	8 625	.
Norrbottens	61 371	3	–	–	3 111	.
<i>Hela riket</i>						
2007	6 078 126	15 794	10 058	33 227	323 314	.
2006	5 515 539	19 291	18 587	28 960	331 328	702 596
2005	5 314 878	21 058	11 681	36 756	262 797	470 651
2004 ⁴	5 128 258	..	5 959	.	509 034	355 204
2003 ⁴	5 066 753	.	.	.	462 615	.
2000 ⁴	4 088 860	.	.	.	330 836	.

1) Nytt bidrag, stöd för proteingrödor, infördes från och med 2004. År 2004 ingår utbetalningen i areal-ersättning.

2) Nytt bidrag, stöd för energigrödor, infördes från och med 2004.

3) Ett nytt bidrag, mjölkbidraget, infördes från och med 2004. Fr.o.m. 2007 har mjölkbidraget upphört och ingår istället i gårdsstödet.

4) Jämförelsetalen för gårdsstöd t.o.m. 2004 är summan av tidigare arealersättning, am- och dikobidrag, tackbidrag, slaktbidrag och extensifieringsbidrag.

Källa: Jordbruksverket.

Tabell 9.3

Kompensationsbidrag samt nationellt stöd till norra Sverige för stödåret 2007 utbetalt t.o.m. april 2008, 1 000-tals kr*Disbursed support for less favoured areas and national support to the north of Sweden*

Område	Kompensationsbidrag	Nationellt stöd			Summa nationellt stöd
		Suggor, getter, potatis, ägg, bär o. grönsaker	Mjök	Slaktsvin	
<i>Län</i>					
Stockholms	1 608
Uppsala	7 874
Södermanlands	185
Östergötlands	11 124
Jönköpings	66 932
Kronobergs	31 141
Kalmar	50 736
Gotlands	13 305
Blekinge	7 062
Skåne	24 247
Hallands	13 918
Västra Götalands	79 147
Värmlands	59 234	221	2 849	163	3 233
Örebro	15 276
Västmanlands	2 968
Dalarnas	51 200	737	2 389	71	3 197
Gävleborgs	66 102	920	16 969	1 023	18 913
Västernorrlands	48 925	845	31 781	1 928	34 554
Jämtlands	57 275	1 441	55 528	783	57 751
Västerbottens	68 674	2 874	85 021	4 621	92 516
Norrbottens	33 793	2 600	44 798	1 851	49 250
<i>Hela riket</i>					
2007	710 727	9 639	239 335	10 797	259 413
2006	626 857	9 954	249 722	11 131	270 807
2005	639 429	11 248	252 285	12 627	276 161
2004	559 131	11 221	283 133	12 049	306 403
2003	562 264	10 915	260 742	11 674	283 331
2000	574 125	9 450	266 751	13 269	289 469

Källa Jordbruksverket.

Tabell 9.4
Registrerade arealer för vissa miljöstöd avseende år 2007, hektar
Areas for environmental support

Område	Betesmarker och slätter- ängar	Öppet och varierat odlingslandskap ¹	Ekologisk produktion ²	Minskat kväve- läckage ³
<i>Län</i>				
Stockholms	13 047	.	15 597	–
Uppsala	18 535	.	22 998	–
Södermanlands	17 696	.	24 465	–
Östergötlands	47 010	.	37 276	–
Jönköpings	39 439	.	19 935	–
Kronobergs	21 394	.	9 682	–
Kalmar	77 328	.	14 948	–
Gotlands	29 841	.	13 629	–
Blekinge	12 750	.	3 259	–
Skåne	52 975	.	22 275	–
Hallands	16 301	.	11 305	–
Västra Götalands	62 323	.	108 586	–
Värmlands	7 964	.	38 198	–
Örebro	9 147	.	14 215	–
Västmanlands	8 602	.	20 534	–
Dalarnas	14 247	.	17 251	–
Gävleborgs	6 078	.	20 579	–
Västernorrlands	2 579	.	18 505	–
Jämtlands	13 756	.	18 419	–
Västerbottens	2 270	.	11 991	–
Norrbottnens	1 811	.	8 176	–
<i>Hela riket</i>				
2007	475 091	.	471 823	–
2006	478 752	688 193	547 606	247 583
2005	461 401	634 268	519 694	266 879
2004	408 656	669 129	462 438	283 945
2003	430 825	646 992	413 619	275 947
2002	401 236	643 967	362 296	177 578

1) Stödet har från 2007 slagits ihop med stödet för vallodling.

2) Här redovisas areal för ekologisk produktion från såväl det gamla som det nya miljöprogrammet. I arealen ingår åkermark och fr.o.m. 2007 även betesmark.

3) Uppgifter för 2007 ännu ej tillgängliga.

Källa: Jordbruksverket.

Tabell 9.5

Miljöersättning för stödåret 2007 utbetalade t.o.m. april 2008, 1 000-tals kr

Environmental support

Område	Betes- marker och slätter- ängar	Natur- och kultur- miljöer	Kultur- miljöer i ren- skötsel- området	Utrot- nings- hotade hus- djurs- raser	Öppet och varierat odlings- landskap ¹	Ekologisk produk- tion ²	Vallodling ³
<i>Län</i>							
Stockholms	18 807	1 791	–	169	.	14 924	10 473
Uppsala	27 479	3 483	–	241	.	26 167	13 612
Södermanlands	29 911	2 226	–	109	.	24 724	13 055
Östergötlands	81 924	7 763	–	329	.	46 643	27 016
Jönköpings	56 324	8 604	–	199	.	26 302	29 951
Kronobergs	29 610	5 358	–	214	.	12 444	15 871
Kalmar	123 774	16 819	–	311	.	17 131	31 932
Gotlands	46 574	646	–	163	.	16 189	19 209
Blekinge	22 081	3 411	–	161	.	4 011	5 315
Skåne	84 355	26 236	–	666	.	29 179	28 691
Hallands	24 047	9 008	–	212	.	13 573	14 304
Västra Götalands	82 245	18 028	–	644	.	121 186	61 866
Värmlands	9 536	810	–	382	.	39 179	50 427
Örebro	16 588	2 387	–	174	.	14 482	12 727
Västmanlands	12 956	1 896	–	92	.	16 146	5 482
Dalarnas	16 302	1 288	–	669	.	19 063	30 972
Gävleborgs	9 678	519	–	431	.	20 440	52 993
Västernorrlands	3 084	412	–	259	.	15 713	49 198
Jämtlands	16 390	1 294	–	510	.	16 441	48 974
Västerbottens	3 862	1 146	–	400	.	8 608	63 505
Norrbottens	5 370	734	–	162	.	6 325	30 689
<i>Hela riket</i>							
2007	720 898	113 860	17 942	6 497	.	508 869	616 261
2006	744 846	157 777	16 244	5 601	513 421	587 219	91 659
2005	754 401	167 511	11 762	5 367	508 983	572 845	85 316
2004	669 494	165 316	7 345	4 716	503 219	520 491	.
2003	640 632	160 547	4 636	4 270	502 658	465 933	.
2000	.	.	1 461	.	.	126 484	.

1) Stödet ingår från och med 2007 i stödet för Vallodling.

2) Här redovisas endast miljöstöd för ekologisk produktion som ingår i det nya miljöprogrammet. För totalt miljöstöd för ekologisk produktion skall miljöstöd som ingår i det gamla miljöprogrammet läggas till. Det miljöstödet redovisas i tabell 9.1.

3) Systemet för vallodling utvecklades i samband med utveckling av gårdsstödssystemet år 2004–05. Första utbetalningen skedde 2005. Det miljöstödet redovisas i tabell 9.1.

4) Stödet finns inte längre.

Källa: Jordbruksverket.

Tabell 9.5 (forts.)

Område	Minskat kväve-läckage	Våtmarker och småvatten	Bruna bönor på Öland	Socketbetor på Gotland ⁴	Skyddszoner	Summa miljöstöd
<i>Län</i>						
Stockholms	–	453	.	.	972	47 589
Uppsala	–	202	.	.	2 174	73 358
Södermanlands	–	1 098	.	.	2 660	73 783
Östergötlands	13	1 824	.	.	2 765	168 276
Jönköpings	5	166	.	.	258	121 808
Kronobergs	8	311	.	.	52	63 868
Kalmar	6 170	980	810	.	504	198 429
Gotlands	4 713	77	.	.	539	88 110
Blekinge	2 601	348	.	.	129	38 056
Skåne	43 049	3 375	.	.	2 835	218 385
Hallands	17 644	1 328	.	.	1 248	81 365
Västra Götalands	66 413	1 498	.	.	4 380	356 261
Värmlands	–	4	.	.	786	101 123
Örebro	–	1 000	.	.	1 854	49 212
Västmanlands	302	168	.	.	2 664	39 705
Dalarnas	–	17	.	.	132	68 443
Gävleborgs	–	–	.	.	41	84 103
Västernorrlands	–	8	.	.	–	68 674
Jämtlands	–	–	.	.	–	83 611
Västerbottens	–	–	.	.	–	77 521
Norrbottnens	–	–	.	.	–	43 281
<i>Hela riket</i>						
2007	140 917	12 857	810	.	23 991	2 162 904
2006	177 627	11 369	1 740	2 100	28 614	2 338 215
2005	197 136	8 378	1 895	2 766	28 344	2 344 704
2004	202 804	7 086	2 068	2 817	25 966	2 111 322
2003	197 092	4 630	2 049	3 076	18 401	2 003 925
2000	127 945

Tabell 9.6**Beviljade investerings- och startstöd till jordbruks-, trädgårds- och renskötsel företag 2007***Granted investment support to holdings in agriculture, horticulture and reindeer breeding*

Område	Investeringsstöd		Startstöd	
	Antal stöd	Beviljade stöd, 1 000-tals kr	Antal stöd	Beviljade stöd, 1 000-tals kr
<i>Län</i>				
Stockholms
Uppsala
Södermanlands
Östergötlands
Jönköpings
Kronobergs
Kalmar
Gotlands
Blekinge
Skåne
Hallands
Västra Götalands
Värmlands	1	204
Örebro
Västmanlands
Dalarnas	8	2 257
Gävleborgs
Västernorrlands	22	10 465
Jämtlands	13	5 709
Västerbottens	27	18 790
Norrbottnens	5	806
<i>Hela riket</i>				
2007 ¹	76	38 231
2006	1 503	407 765	291	46 580
2005	821	115 600	207	39 225
2004	766	160 316	235	40 820
2003	617	133 134	199	33 725
2000	360 ²	86 451	121	12 100

1) Beslut om start- och investeringsstöd under 2007 har bara fattats i mål 1-området (dvs. Mål 1 Norra: Norrbottens och Västerbottens län samt Mål 1 Södra: Jämtlands och Västernorrlands län samt delar av Värmlands, Dalarnas och Gävleborgs län) och bara fram till den 31 mars.

2) P.g.a att EU:s regler för stöden dröjde blev antalet beviljade stöd år 2000 onormalt lågt.

Källa: Jordbruksverket.

Tabell 9.7**Beviljade stöd till investeringar för förbättrad bearbetning och saluföring av jordbruksprodukter 2000–2007, 1 000-tals kr***Granted investment support to improved processing and marketing according to the environmental and rural development plan for Sweden for the period 2000–2007*

	2000	2003	2004	2005	2006 ¹	2007 ²
Nöt-, gris-, får-, lamm-, vilt- och renkött	20 235	18 800	18 204	16 154	1 697	..
Mjölk och mjölkprodukter	12 537	13 040	24 785	5 309	3 500	6 218
Fågelkött	7 422	2 222	1 407	660	–	..
Ägg	4 576	996	460	479	–	..
Spannmål	2 881	6 823	1 279	9 321	2 790	..
Oljeväxter	–	124	1 504	496	–	..
Frukt, bär och grönsaker	8 056	8 233	8 545	11 360	759	..
Potatis	1 779	1 739	8 440	6 941	–	463
Blommor och plantor	–	480	131	501	–	..
Totalt	57 485	52 457	64 754	51 221	8 746	6 681

1) Stödet inom LBU-områden (LBU står för landsbygdsutveckling) var stängt för 2006.

2) Beslut om stöd under 2007 har bara fattats i mål 1-området och bara fram till den 31 mars.

Källa: Jordbruksverket och Länsstyrelsen.

Tabell 9.8**Utbetalade stöd och ersättningar till rennäringen 2000–2007, 1 000-tals kr***Disbursed support and compensation to reindeer breeding*

Typ av stöd	2000	2003	2004	2005	2006	2007
Prisstöd	14 663	18 730	14 463	17 480	23 370	21 657
Ersättning p.g.a. Tjernobylolyckan, utbet.	9 884	11 180	8 461	9 763	9 815	5 282
Övriga medel för främjande av rennäringen, varav; katastrofskadeskydd projektstöd m.m.	6 779 566 6 213	2 903 – 2 903	863 – 863	5 423 2 202 3 221	3 921 – 3 921	19 330 15 023 4 307
Ersättning för renar som skadats eller dödats av rovdjur	35 000	44 000	42 000	47 000	43 200	44 400
Ersättning för tågdödade renar	2 326	1 454	1 411	2 282	1 829	2 680
Ersättning för vägtrafikdödade renar	4 499	3 479	4 512	4 256	4 699	4 318

Källa: Jordbruksverket, Vägverket, Sametinget, Banverket och Trafikförsäkringsföreningen.